
CURRENT LEVEL OF AWARENESS, PUBLIC ATTITUDES AND ATTITUDE TOWARDS HUMAN TRAFFICKING

Nikola Sabev

Faculty of Public Health and Healthcare, University of Ruse „Angel Kanchev“, Republic of Bulgaria,
nikola_sabeff@abv.bg

Abstract: Human trafficking is a violation of basic human rights related to the security of personality at various levels - individual, in groups, community and social. It is defined as "recruiting, transporting, transferring, harboring or receiving people, regardless of the will expressed by them, when it is done on purpose of exploitation". Trafficking in persons is a phenomenon with a multi-layered structure, mainly related to the neglect of personal freedom and the resulting value system for individual and the community. It includes making unrealistic and false promises, using violence, exercising control and taking coercive actions. It is no coincidence that human trafficking is defined as a modern form of slavery that affects a lot of countries around the world. This spectrum includes mostly less-developed countries with transition economies or in a military and post-war situation. In the years after the Second World War, the focus of the security shifted from protection of individual territories from military attacks to protection from non-territorial threats related to terrorism, drug production and trade illegal arms trade, organized crime and human trafficking. The extended concept of security within the European Union includes unconventional fields such as illegal migration and human trafficking. Highly developed countries, with powerful economies and high social status are becoming a purpose and a final destination. The problems generated by human trafficking have moral aspects and are related to the violation of some legal norms. There are obvious negative economic effects for everyone who is directly or indirectly affected by this process, which leads to a decrease in their overall status and to the occurrence of serious health consequences. Human trafficking is also a form of organized crime that violates the basic principles of democratic societies.

The creation of a regulatory framework and taking actions on limiting it and reducing its negative consequences requires joining forces of all state institutions and organizations in the non-governmental sector, supported by the international community.

The need of awareness of the society takes an important place, especially the awareness of young people, who represent the most vulnerable part of the population involved in this negative contemporary social phenomenon.

Keywords: human trafficking, migration, vulnerable groups

СЪВРЕМЕНО НИВО НА ИНФОРМИРАНост, ОБЩЕСТВЕНИ НАГЛАСИ И ОТНОШЕНИЕ КЪМ ТРАФИКА НА ХОРА

Никола Събев

Факултет „Обществено здраве и здравни грижи“, Русенски университет „Ангел Кънчев“,
Република България, nikola_sabeff@abv.bg

Резюме: Трафикът на хора представлява нарушаване на основни човешки права, свързани със сигурността на личността на различни нива – индивидуално, групово, общностно и социално. Той се определя като „набирането, транспортирането, прехвърлянето, укриването или приемането на хора, независимо от изразената от тях воля, когато се извършва с цел експлоатация“. Трафикът на хора е явление, притежаващо многослойна структура, свързана основно с пренебрегване на личностната свобода и произтичащата от нея ценностна система за индивида и общността. Той включва даване на нереални и лъжливи обещания, употреба на насилие, прилагане на контрол и извършване на принудителни действия. Не е случаен фактът, че трафикът на хора се определя като съвременна форма на робство, което засяга редица страни по света. В този спектър попадат най-вече слабо развити държави, с икономики в преход или намиращи се във военно и следвоенно положение. В годините след Втората световна война фокусът на сигурността се измества от защита на територията на отделните държави от военни нападения към защита от нетериториалните заплахи, свързани с прояви на тероризъм, производство и търговия с наркотици, нелегален транспорт на оръжия, организирана престъпност и трафик на хора. Разширената концепция за сигурността в границите на Европейския съюз включва нетрадиционни области като нелегална миграция и трафик на хора. Силно развитите страни, с мощни икономики и висок социален статут се превръщат в цел и крайна дестинация. Проблемите, генерирани от трафика на хора имат морални аспекти, като се свързват и с нарушаването на

редица правни норми. Налице са изразени негативни икономически ефекти за всички, засегнати пряко или косвено от този процес, което води до снижаване на общия им статус и до появата на сериозни здравни последици. Трафикът на хора представлява и форма на организирана престъпност, нарушаваща основни принципи на демократично устроените общества. Създаването на нормативна база и провеждането на действия, насочени към неговото ограничаване и редуциране на негативните му последици, изисква обединяване на усилията на всички държавни институции и организации от неправителствения сектор, подпомагани от международната общност. Важно място заема необходимостта от добра информираност на обществото, особено на младите хора, които представляват най-уязвимата част сред населението, въввлечено в този негативен съвременен социален феномен.

Ключови думи: трафик на хора, миграция, уязвими групи

1. УВОД

Трафикът на хора е понятие, свързано с размяна, търговски обмен или незаконна търговия. Протоколът от Палермо, допълващ Конвенцията на ООН срещу транснационалната организирана престъпност обособява три задължителни компонента, отговарящи на въпросите какво, как и защо е извършено. Първият въпрос се свързва с конкретен акт по набиране, укриване, приемане и/или транспортиране на хора. Вторият се отнася до начина, по който е извършен актът – принудително, с прилагане на заплаха или сила, отвлечане, използване на измами и заблуди, злоупотреба с положение и власт, предлагане на материални облаги и др. Третият дава отговор на целта на действието – експлоатация на труд, принуждаване към просяка, проституция, извършване на незаконни дейности, отнемане на тъкани и органи и др. Голям е броят на хората, ставащи жертва на трафик, като тенденцията е към нарастване на този брой и разширяване на възрастовия му обхват. Явлението е изключително доходоносно за организаторите му, като генерира печалби над седем милиарда долара годишно [Център за превенция на международната престъпност към ООН]. То се определя като съвременно робство, засягащо много страни по света, (независимо дали са в състояние на политически преход, в икономическа рецесия или се намират във военна/следвоенна ситуация), като те основно представляват страни на произход и транзит за трафик на хора. В исторически аспект явлението е познато още в древността. Хиляди хора стават обект на посегателство върху личната им свобода, права и достойнство, като се превръщат в стока (роби), продавана и разменяна като работна сила. Водещи тук са икономическите мотиви, на базата на които се гради съответната обществено-икономическа формация – робовладелският строй. Това поражда и едно сравнително либерално отношение към трафика на хора, свързано основно с разбирането за тогавашния начин на производство и производствени отношения. Купуването, придобиването, продажбата и използването на хора за робски труд се приема за легално и допустимо от гледна точка на морални, етични, финансови и правни норми. С течение на времето това отношение започва да отстъпва на разбирането за безнравствеността и антихуманизма на това явление, което се свързва все повече с унижение, ограничаване и отнемане правото на свободен живот. Постепенно възникват първите прояви на борба с трафика на хора и се пораждаат опити за неговото предотвратяване. На практика всеки индивид е застрашен да бъде потенциална жертва на трафик на хора, но при определени категории, рискът от въвличане в това престъпление е по-висок. Отделни възрастови, интелектуални, образователни и психологически особености на конкретна личност, обуславят повишена уязвимост и висок риск от попадане в трафик на хора с различна цел. Роля играят и различни фактори на физическата и социална среда (семейни, етнически и общностни характеристики, натиск и налагане на групови норми, проява на отчуждение, липса на внимание и заинтересованост от страна на значими хора и др.), които на определен етап могат да се превърнат в решаващи и дори съдбоносни относно бъдещето на даден индивид или социална група. Такива се явяват децата, особено тези от проблемни семейства, отглеждани в домове и институции, деца от улицата, деца от маргинализирани и застрашени от социално изключване среди. Друга рискована категория са младите хора, които се въвличат в трафик на хора най-често с лъжливи обещания за добра работа, високо възнаграждение, качествено обучение и пълноценна реализация. Не са пощадени и по-възрастните хора, които най-често са безработни и буквално търсят последно убежище за себе си и семействата си, като по този начин са принудени да живеят и работят в чужбина при условия, близки до мизерните с минимално материално възнаграждение. В обобщен план предпоставките за попадане в трафик на хора могат да бъдат представени като: липса на социален и житейски опит; липса на информация за ситуацията в чужди страни; наличие на нереалистични до наивност очаквания; липса на познания за основни човешки и трудови права. Данни от редица национални и международни институции сочат, че по-голямата част от жертвите на международния трафик са жени, като през последните години нарастват и случаите на въвличане в трудова експлоатация предимно в земеделието и строителството. В крайна сметка причините за трафик на хора могат да се обединят като: 1. Геополитически (миграция, бедствия, военни и

следвоенни ситуации, международна организирана престъпност); 2. Социо-културни (неграмотност или ниска грамотност, ниски морални ценности, прояви на расизъм и дискриминация); 3. Икономически (трудова мобилност, бедност, икономики в преход, безработица) и 4. Психологически (прояви на различни форми на агресия, безпомощност, несигурност, драстично разминаване в житейското планиране, неудовлетвореност от междуличностни и социални отношения, прояви на различни видове зависимости). Трафикът на хора е престъпление, което има доста общи елементи с други сродни престъпления, каквито се явяват търговията с човешки органи, незаконното осиновяване, каналджийството, порнографията, проституцията и склоняването към проституция. Съществуват значими различия, като водещото е, че при трафика експлоатацията на жертвата последва хронологически преминаването на граница или транспорт от едно населено място до друго. Друга съществена разлика е, че трафикът на хора се свързва най-често с липса на доброволно поведение от страна на жертвата. Въпреки съществуващите различни видове трафик, те често взаимно се комбинират и допълват, като се използват различни методи и форми за набиране на жертви. Наблюдава се перманентна промяна и осъвременяване на използваните за целта средства, като независимо от това, трафикът на хора е престъпен бизнес, насочен единствено към извличане на печалба.

2. ИЗЛОЖЕНИЕ

Все повече младежи и деца стават жертва на водени най-вече от икономически интереси престъпни структури, превръщайки се в лесно достъпен и евтин ресурс за незаконно и бързо забогатяване. В тази връзка изучаването на нивото на информираност относно същността, причините и проявите на трафика на хора, съдейства за ограничаване на неговите мащаби и негативни последствия за обществото. Проведено проучване сред двеста ученика на възраст между 15 и 18 години на територията на гр. Русе, показва интересни данни относно тяхната осведоменост по проблемите на трафика на хора. Обхванатите лица посочват, че най-често жертви на трафик са момичета между 14 и 18 години (53,5%) и жени от 19 до 24 години (23%). С най-нисък относителен дял се посочват мъже в категорията 19 – 24 г. (4%). Респондентите считат, че жертви на трафик най-често стават хора от големите градове (36,5%), следвани от малките населени места (20,5%). Най-малко е посочен отговорът „хора от граничните райони“ (8,5%), като не е нисък делът на тези, които не могат да преценят (21,5%). Налице е статистически значима връзка между преценката за произхода на жертвите на трафик и възрастта на анкетираните. Най-често големите градове се посочват от 15 и 16 годишните респонденти, а 17-годишните дават поравно приоритет на малките и големи населени места. Сред 18-годишните, тези които не могат да преценят и посочилите големите градове като основен източник за трафикирани лица, са с най-висок относителен дял. Най-малко са лицата, определили курортите и граничните райони като източник на трафик. Над половината от анкетираните смятат, че водеща цел за трафик на хора е сексуалната експлоатация (57%), следвана от продажбата на органи (13%). Най-малък е броят на анкетираните, определящи от първостепенна важност джебчийството и просията (6%). Намира се статистически значима зависимост между посочената цел на трафика и възрастта на анкетираните. С най-голям относителен дял са отговорите, посочващи трафика на хора с цел сексуална експлоатация, във всички възрастови категории. Трудовата експлоатация се посочва от 15 и 16 годишните по-често в сравнение с по-големите възрасти. Трафикът на хора с цел продажба на органи е посочен приоритетно от по-големите ученици - на 17 и 18 годишна възраст. Джебчийството и просията се дават най-рядко като отговор от всички възрастови групи, а най-честият отговор при 18 годишните е, че не могат да преценят. Респондентите посочват, че най-често набирането на потенциални жертви на трафик се извършва чрез страници за запознанства в интернет, а на второ място чрез агенции за набиране на хора за работа в страната и в чужбина. Познатите и роднините, на които жертвите имат доверие се поставят на трето място. Организираните пътувания в чужбина остават на четвърто място, а с най-малък относителен дял са езиковите и квалификационни курсове в страната и в чужбина, както и тези, отговорили, че не могат да преценят. Проучването показва, че като най-честа причина, излагаща хората на риск от трафик се определя ниският икономически статус - бедност и безработица. На второ място се поставя зависимостта от наркотични вещества. С равен относителен дял са отговорите „не мога да преценя“ и „стрежеж към лукс без усилие“. Ниското образование и отсъстващите родители са посочени от 5% и съответно 4% от изследваните лица. На последно място се поставя насилие в семейството и в училище. Над 1/3 от изследваните посочва запознанствата по интернет като най-честа причина, излагаща младежите на риск от трафик. На следващо място е поставена употребата на наркотични вещества. Рисковото социално поведение и склонността към бягство от дома са поставени на следващо място, докато бягството от училище не е сред често срещаните поведения, излагащи младежите на риск от трафик. Най-малко са посочващите, че домашното насилие е поведение, което е възможно да изложи младежите на риск от трафик – 3% от всички анкетирани. Според обхванатите в проучването, училището и органи на местно ниво следва да се ангажират с информиране

относно опасностите от трафика на хора. На следващо място се посочват медиите, като източник на информация, както органите на реда и полицията. 14,5% от анкетираните споделят, че всеки индивидуално трябва да се информира, подбирайки подходящи за себе си източници. Половината от анкетираните категорично заявяват, че биха информирали компетентните органи, ако попаднат на лице - жертва на трафик. Само 2% от тях категорично заявяват, че не биха подали информация в подобен случай. Данните показват различия по пол, като значимо повече са представителите на жените, в сравнение с мъжете, които категорично биха информирали компетентните органи за наличие на трафик на хора. По-голяма част от анкетираните заявяват, че са осведомени и в училище е обсъждан този проблем. 20% от учениците споделят, че го обсъждат с роднини и приятели, а 15% от тях сами са търсили информация. 9% от всички анкетирани споделят, че не са информирани по темата, въпреки че е обсъждана в час. Най-малък е дялът на отговорилите, че са запознати и са ходили на семинари и дебати по темата – 7%. Според най-голям брой от респондентите Република България е страна, която е източник на жертви на трафик (48,5%), а на следващо място посочват, че през страната ни преминават жертви на трафик. Страна, в която пристигат жертви на трафик е отговор, даден от 15,5% от анкетираните ученици, а 12,5% от тях отговарят, че нашата страна не е засегната от трафика на хора. Най-голяма част от анкетираните ученици заявяват, че по-скоро знаят какво да направят, за да се предпазят (36,%%). Също е голям процентът на тези, които споделят, че категорично знаят какво да направят (35%), логично следвани от тези, които изразяват мнение, че по-скоро не знаят какво трябва да направят, а най-нисък е процентът на отговорилите, че категорично не са информирани и не знаят какво трябва да направят, за да се предпазят от трафика на хора (4,5%). Близко половината от анкетираните смятат, че при повече гласност и информираност по проблема, явлението „трафик на хора“ може да бъде ограничено. 26% от всички анкетирани посочват въвеждането на специални образователни дейности – часове в училище, посветени на трафика на хора, като мярка за неговото ограничаване, а на следващо място поставят подобряването на икономическите условия в страната. Най-малък брой посочват по-доброто образование и работата с родителите като средство за превенция – съответно 9% и 8%.

3. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Данните от проведеното проучване показват, че анкетираните лица определят като най-чести жертви на трафик на хора, лица от женски пол с цел сексуална експлоатация, набирани основно чрез страници за запознанства в интернет. Като най-значима причина се посочва бедността, безработицата и ниските икономически показатели в страната. Многобройните и случайни запознанства в социалните мрежи са поведение, излагащо младежите на повишен риск от трафик. Категорично се оформя мнение, че по-добрата информираност по проблема и по-голямата гласност са най-ефективните мерки за ограничаване на явлението „трафик на хора“, а училището е основен орган, който трябва да информира младите хора. Учениците определят себе си като запознати с явлението и споделят, че не биха останали безучастни, ако имат съмнения, че едно лице е жертва на трафик. Проучването констатира ангажираност, но в недостатъчна степен, на лицата в ученическа възраст относно този социален феномен, което изисква допълнителна работа от страна на институциите, обществените организации и семейството, насочена към подобряването и поддържането на информираност сред подрастващите и младите хора. Трафикът на хора е явление, познато от хилядолетия, имащо транснационален характер и определяно като антисоциално, античовечно и престъпно деяние. Независимо от различни видове и форми на неговите прояви, това е нелегален бизнес, насочен основно към извличане на незаконна печалба. Поддържането на добро ниво на информираност сред хората, особено в млада възраст, е надежден инструмент за ограничаване на неговите мащаби, честота и негативни последици.

ЛИТЕРАТУРА

- Асоциация „Амикал дьо Ни“, Фондация „Джендър алтернативи“ (2012). *Ръководство за добри практики при работата по случаи на трафик на хора в България*, проект НОМЕ/2013/ISEC/AG/ТНВ/4000005340.
- Боева, Д. (2011). *Превенция на трафика на хора сред ромското малцинство*, Национална комисия за борба с трафика на хора.
- Видолов, И., & Василева, А. (2007). *Наръчник за борба с престъплението трафик на хора*, Издателска къща СТЕНО, Варна.
- Георгиева, З. (2020). *Трафик на хора – акценти и съвременни аспекти на проблема*, Русенски университет.
- Доклад (2010). Служба на ООН по наркотиците и престъпността (СНПООН).
- Доклад за трафика на хора за 2019 (2019). Държавен департамент на САЩ.
- Закон за борба с трафика на хора (ДВ, бр. 46 от 20.05.2003г.).

- Министерски съвет на Република България, (2017). *Национална стратегия за борба с трафика на хора 2017-2021*, Решение № 401 на Министерския съвет от 21.07.2017.
- Община Варна (2017). *Методическо ръководство за работа по връстников подход за превенция на трафика на хора, предназначено за ученици 8 – 12 клас*, Дирекция „Превенции“.
- Панчева, Д. (2018). *Трафикът на хора – заплаха за националната сигурност*, Сборник с доклади от юбилейна международна научна конференция, Пловдив.
- Петкова, Д., Йовчева-Копаранова, Д., Коева, С., Станчев, Б., & Даскалова, П. (2010). *Наръчник за превенция на трафика на хора*, Национална Комисия за борба с трафика на хора.